

Tobaksrygning

Hvordan er det gået siden 1971?

REDAKTIONELT - STATUS 25 ÅR EFTER

Overlæge Knud-Erik Sjølin (KES), mangelang patolog ved Sundby Hospital og medlem af flere kommissioner og udvalg i 1960'erne vedrørende de sundhedsmæssige konsekvenser af tobaksrygning skrev for 25 år siden (Ugeskr Læger 1971; 133: 2187-8) en leder med titlen: Tobaksrygning - nært fortælling. Hvad pegede KES på som væsentlige problemer, og hvordan er det så gået i de forløbne 25 år?

KES påpegede meget stringent, at tobaksrygning er selvfortælling i højeste potens. Tjæreindholdet, som direkte afsættes i lungerne på en stortryger, er ca. en kopfuld per år. KES gjorde op med myten om, at byluft er en meget større forurenende end tobaksrøg, idet han påpegede, at partikeltilfaldet i hovedstrømsrøg er flere tusind gange højere end partikeltilfaldet i forurenende byluft, i hvert fald i 1971. I 1971 var der i Danmark ca. 2,3 mio. rygere og ca. 300.000 stortrygere. KES kunne ikke forudsæ, at der siden er sket et gevaldigt fald i rygeprocenten, især blandt mænd, således at der i Danmark i dag er ca. 1 mio. eksrygere og ca. 1,7 mio. rygere, svarende til ca. 35% af befolkningen over 15 år, og med samme procentdel for mænd og kvinder. I samme tidrum er der dog sket en meget uheldig udvikling, idet antallet af stortrygere er steget kraftigt, nu til ca. 22% af den mandlige befolkning og 16% af den kvindelige befolkning over 15 år, i alt ca. 800.000. Først inden for det seneste par år synes der at være et lille fald i stortrygerprocenten.

KES bemærkede, at rygeprocenten blandt britiske læger allerede i 1971 var betydeligt lavere end i dagrundsbefolkningen, mens procenten blandt danske læger stort set svarede til hele befolkningen, dvs. ca. 60% på daværende tidspunkt. Der er grund til at fremhæve, at vi siden har set et betydeligt større fald i rygeprocenten blandt sundhedspersonel end i den danske befolkning. Den sidste undersøgelse foretaget blandt læger i Danmark i 1996 viser en rygeprocent blandt læger på ca. 20. Dette tal er dog fortsat betydeligt højere end i tilsvarende undersøgelser i Norge, Sverige og England. KES markerer i sin leder, at tobaksrygning er den store dræber i den vestlige verden. Han har beregnet, at ca. 5.000 dødssald i Danmark indtræder »for tidligt« på grund af tobaksrygning, og at rygere afkorter deres levetid med gennemsnitligt 4-8 år. Disse tal stemmer godt overens med de beregninger, som man har foretaget i de senere år. I *British Doctors' Study* omfattende ca. 40.000 mandlige læger har man beregnet, at rygere afkorter deres levetid med gennemsnitligt syv et halvt år. Rygning er årsagen til 90% af alle lungecancerlivstide, ca. 30% af alle cancerlivstide, ca. 30% af blodpropper i

hjerter og i hjernen og 60-70% af alle dødssald af kronisk obstruktiv lungelidelse. Tilsammen kan man beregne, at ca. 5.000 danskere dør årligt før 75-årsalderen direkte som følge af rygning. I hele EU-området er det årlige antal døde ca. en halv million, deraf alene ca. 140.000 på grund af lungecancer. I de industrialiserede lande dør der årligt ca. 2 mio. på grund af rygning, deraf ca. 1 mio. før 70 årsalderen.

Hvilke initiativer skal man sætte ind over for befolkningen? Dette kommer KES også ind på. Han fokuserer på bedre oplysningskampagner til befolkningen generelt og til de socialt dårligst stillede i særdeleshed. Som bekendt er dette stadig et af vore helt store problemer, hvad angår oplysningskampagneres effektivitet. De bedst uddannede og dermed de socialt bedst stillede i befolkningen er generelt modtagelige for kampagner, men de dårligst uddannede er det meget svært at nå. Dette afspejler sig også tydeligt, når man ser på rygeprocenten og stortrygerprocenten i relation til uddannelsesniveau: Der er set betydeligt større fald i rygeprocenten i de højeste sociale klasser sammenlignet med de mere beskæftigede i de lavere sociale klasser. Kampagner skal fremover designes på en sådan måde, at man har nogenlunde sikkerhed for, at de også når de målgrupper, som er de vigtigste. Dette er tydeligt kommet frem i de senere år, hvor man i større og større omfang har indsat betydningen af at evaluere effektiviteten af kampagnetiltagene i de målgrupper, som man har opstillet.

KES opfordrer i sin leder forældrene til at gøre deres indflydelse gældende med henblik på at fjerne de mange rygebutikker, som allerede i 1971 var dukket op i de danske skoler. Nøjagtig samme problem slås vi med i dag. Tobaksskadedet har bl.a. sammen med Kræftens Bekæmpelse gennemført en række kampagner i de danske skoler. En af disse har haft navnet »Når pårørende og forældre ryger« og fokuserer på det store problem, at mange danske børn faktisk lærer at ryge i skolen, og at mange lærere - hvad enten de vil det eller ej - er rollemodeller for eleverne, også når det gælder rygning. Projekterne har været medvirkende til, at man i næsten alle skoler har diskuteret, hvilken rygepolitik der skulle være gældende i mange skoler er der nu indført restriktioner med henblik på at begrænse rygernes rettigheder og dermed begrænse gennem rygerne, som har det reelle ansvar, været tilbageholdende med at indføre det, som både KES og Tobaksskadedet går ind for. Forbud mod, at elever i folkeskolen skal have lov at ryge i de timer, de opholder sig på skolen. Vi forventer stadig en kommune i Danmark, som indfører rygeforbud i alle kommunens skoler. Vi er normalt ikke

tilhængere af forbud, men på dette område mener vi, at det er det eneste fornuftige.

Et andet område, som berøres mange gange i KES's leder, er tobaksreklamer. KES lægger ikke skjul på, at han mener, der bør indføres et forbud, og anfører, at et flertal af den danske lægestand går ind for dette. Dette er stadig gældende. Der er som bekendt blevet indført et forbud i EU mod reklamer i radio og fjernsyn. En række lande har indført et generelt reklameforbud. Dette gælder bl.a. Norge, Finland, Island og Italien. Lovfor-slag herom behandles i øjeblikket i Sverige og i Frank-rig. Der er ligeledes for adskillige år siden fremsat et forslag herom i EU. Direktivforslaget cirkulerer stadig, idet der er et blokerende mindretal mod at indføre re-klameforbudet. Dette mindretal består af de store tobakseksporterende lande Holland, Tyskland og Eng-land. Danmark har også tidligere stemt imod forslaget, men har nu tilsluttet sig det under forudsætning af, at det skal være tilladt at importere blade fra udlandet, hvor reklamer fortsat er tilladt.

Det grofteske er, at man i EU anvender ca. 1 mia. ECU årligt til at støtte tobaksproduktionen i de sydeuropæi-ske lande, samtidig med at man kun anvender i alt ca. 30 mio ECU årligt i oplysende virksomhed om forebyggel-se af cancer. Tobakken, som man producerer i EU, har samtidig en så dårlig kvalitet, at den overvejende eks-porteres ud af EU. Flere eksperter har beregnet, at salgsværdien af den producerede tobak udgør ca. en femtedel af det, EU årligt bruger til subsidier til to-baksproduktionen. Det er ikke uden grund, at man taler om EU's dobbeltmoral på dette område.

Til ovennævnte talmateriale skal supplerende oply-ses, at den danske stat årligt indkasserer ca. 8 mia. kr. i tobaksbeskatning, og at man på finansloven har afsat ca. 10 mio. kr. til oplysende virksomhed, nemlig Tobaks-skaderådets årlige bevilling. Det samlede beløb til oply-sende virksomhed udgør med de midler, som kommer fra Kræftens Bekæmpelse og Hjerteforeningen, årligt ca. 15 mio. kr. WHO har foreslået, at hvert land bør an-vende minimum 1% af nettoprovenuet fra tobaksbeskat-ningen på sundhedsfremmende virksomhed. Dette ville så i Danmark betyde, at der skulle afsættes ca. 80 mio. årligt til området.

KES efterlyser i sin leder bedre kommunikation til normalbefolkningen. Dette forsøger vi efter bedste evne at leve op til, men som tidligere nævnt er det vanskeligt at nå de lavest uddannede. Det forsøger vi bl.a. med målrettede kampagner over for landets uddannelsesin-situationer, sundhedssektoren og gravide og småbørns-forældre, gennemført bl.a. sammen med jordemødre og fødeafdelinger og sammen med sundhedsplejersker og praktiserende læger.

De danske gravide kvinder ryger alt for meget. Pro-centsaften, når graviditeten indtræder, svarer helt til baggrundsbefolkningens, nemlig ca. 40. Kun en fjerde-del af de rygende kvinder holder op med at ryge under graviditeten til trods for, at talrige undersøgelser viser øget hyppighed af abort, fødselskomplikationer, lav fød-

POUL EBBE NIELSEN